

סיפורי דניאל ד"ר נעמה גולן

שיעור 1: פתבג המלך – דניאל א

תיארוך החלק השני של ספר דניאל

החלק השני של הספר מתוארך לתקופות גזירות אנטיוכוס (164 - 167 לפנה"ס)

1. וְחָלְלוּ הַמֶּקֶדֶשׁ הַמְּעוּז וְהַסִּירוּ הַתֵּמִיד (דניאל יא, 31).

2. וְנִתְּנוּ הַשְּׂקוּץ מִשׁוֹמֵם (דניאל יא, 31)

3. יִשְׁבִּית זָבַח וּמִנְחָה וְעַל כֶּנֶף שְׂקוּצִים מִשְׁמֵם (דניאל ט, 27)

החלק הראשון של הספר קדום יותר. מתוארך כנראה לסביבות המאה השלישית לפנה"ס.

דניאל ב, 3-4

וַיֹּאמֶר לָהֶם הַמֶּלֶךְ חֲלוֹם חֲלֵמְתִי וַתִּפְעֵם רוּחִי לְדַעַת אֶת הַחֲלוֹם. וַיִּדְּבְרוּ הַכַּשְׂדִּים לַמֶּלֶךְ אַרְמִית מֶלֶכָא לְעִלְמִין חַיִּי אָמַר חֲלֵמָא לְעִבְדֶּיךָ וּפִשְׁרָא נִחְוָא.

תרגום: המלך לעולמים חיה! אמור את החלום לעבדיך ואת הפשר נגיד

וראו גם: פשר אחרית הימים מקומראן (4Q174), הברית החדשה (מתי כד, 15; מרקוס יג, 14), ובכתבי יוסף בן מתתיהו (קדמוניות היהודים, י, יא, ד)

דניאל – נביא? בין נוסח המסורה לתרגום השבעים

סדר עולם רבה, כ (מהד' ליינר)

ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל איש חמודות כולם (נתנבאו) בימי נבוכדנצר, מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי כולם נתנבאו בשנת שתים לדריוש, אתה מוצא בהן עשרה שנאמר בהן איש האלהים, ואלו הן, משה, ואלקנה, ושמואל, דוד, שמעיה, ועדו, ואליהו, ואלישע, מיכה, ואמוץ, שמואל וחנני נקראו הרואים, שנאמר בהם הראה (הראה), יחזקאל ודניאל נאמר בהם בן אדם.

דניאל א, האקספוזיציה

דניאל א, 2-1

בשנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל ירושלם ויצר עליה. ויתן אדני בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער בית אלהיו ואת הכלים הביא בית אוצר אלהיו.

דניאל א, תהליך בחירת הנערים

דניאל א, 7-3

ויאמר המלך לאשפנז רב סריסיו להביא מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים. ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה וידעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך וללמד ספר ולשון כשדים. וימן להם המלך דבר יום ביומו מפת בג המלך ומיין משתיו ולגדלם שנים שלוש ומקצתם יעמדו לפני המלך. ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה. וישם להם שר הסריסים שמות וישם לדניאל בלטשאצר ולחנניה שדרך ולמישאל מישן ולעזריה עבד נגו.

משחק מילים – קונפליקט זהות

דניאל א, 7

וישם להם שר הסריסים שמות וישם לדניאל בלטשאצר ולחנניה שדרך ולמישאל מישן ולעזריה עבד נגו

תרגום מארמית:

וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפתבג המלך ובין משתיו ויבקש משר הסריסים אשר לא יתגאל

סיפור התזונה

דניאל א, 8-16

וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפתבג המלך וביין משתיו ויבקש משר הסריסים אשר לא יתגאל. ויתן האלהים את דניאל לחסד ולרחמים לפני שר הסריסים. ויאמר שר הסריסים לדניאל ירא אני את אדני המלך אשר מנה את מאכלכם ואת משתיכם אשר למה יראה את פניכם זעפים מן הילדים אשר כגילכם וחיבתם את ראשי למלך. ויאמר דניאל אל המלצר אשר מנה שר הסריסים על דניאל חנניה מישאל ועזריה. נס נא את עבדיך ימים עשרה ויתנו לנו מן הזרעים ונאכלה ומים ונשתה. ויראו לפניך מראינו ומראה הילדים האכלים את פתבג המלך וכאשר תראה עשה עם עבדיך. וישמע להם לדבר הזה וינסם ימים עשרה. ומקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר מן כל הילדים האכלים את פתבג המלך. ויהי המלצר נשא את פתבגם ויין משתיהם ונתן להם זרענים.

נושאי חן וחסד – סיפורי חצר מקראיים: יוסף, אסתר ודניאל

בראשית לט, 21

ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסהר

דניאל א, 9

ויתן האלהים את דניאל לחסד ולרחמים לפני שר הסריסים

אסתר ה, 2

ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עומדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט

יוסף ודניאל**בראשית מ, 6-7**

וַיָּבֹא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבִקְרָה וַיֵּרָא אֹתָם וַהֲנִים זַעֲפִים. וַיִּשְׁאַל אֶת־סֵרִיסֵי פְרָעָה אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם.

דניאל א, 10

לְמָה יִרְאֶה אֶת פְּנִיכֶם זַעֲפִים מִן הַיְלָדִים אֲשֶׁר כָּגִילְכֶם

בראשית מא, 2

וַהֲנֶה מִן הַיָּאֵר עַל־תְּשֻׁבַּע פְּרוֹת יְפוֹת מִרְאֶה וּבְרִיאת בֶּשֶׂר וַתִּרְעֶנָּה בְּאָחוּ

דניאל א, 15

וּמִקְצַת יָמִים עָשְׂרָה נִרְאֶה מִרְאֵיהֶם טוֹב וּבְרִיאֵי בֶּשֶׂר מִן כָּל הַיְלָדִים הָאֲכָלִים אֶת פֶּתֶבֶג הַמֶּלֶךְ

תוצאות מבחן המלך**דניאל א, 17-21**

וְהַיְלָדִים הָאֵלֶּה אַרְבַּעַתָּם נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים מַדָּע וְהַשְׁכֵּל בְּכָל סֵפֶר וְחֻכְמָה וְדָנְיָאֵל הֵבִין בְּכָל חֲזוֹן וְחַלְמוֹת. וְלִמְקַצַּת הַיָּמִים אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּלֶךְ לְהַבְיָאֵם וּבִיָּאֵם שׁוֹר הַסְּרִיסִים לִפְנֵי נְבֻכַדְנֶצַּר. וַיְדַבֵּר אֹתָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִמְצָא מִכֻּלָּם כְּדָנְיָאֵל חֲנֻנְיָהּ מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְכָל דְּבַר חֻכְמַת בֵּינָה אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ מֵהֶם הַמֶּלֶךְ וַיִּמְצְאוּם עֹשֵׂי יְדוּת עַל כָּל הַחֲרָטָמִים הָאֲשָׁפִים אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּתוֹ. וַיְהִי דָנְיָאֵל עַד שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ הַמֶּלֶךְ.

התערבות אלוהית או דרך הטבע?**יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים ב (מוסד ביאליק, 1964, מהד' שליט), עמ' 361**

הואיל שרוחם של הבחורים נעשתה על ידי כך טהורה ורעננה ללימודים וגופם נתמלא יתר מרץ לעבודה - כי לא הכבידו ולא העיקו על רוחם במאכלים שונים, ועל ידי כך לא החלישו גם את גופם - למדו בקלות כל חכמה ודעת שהייתה מצויה אצל העברים והכשדים.

התערבות אלוהית

דניאל א, 2

וַיִּתֵּן אֲדֹנֵי בֵּידוֹ אֶת יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וּמִקְצַת כְּלֵי בֵּית הָאֱלֹהִים

דניאל א, 9

וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת דָּנִיֵּאל לְחֹסֶד וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי שַׂר הַסְּרִיסִים

דניאל א, 17

וְהַיְלָדִים הָאֵלֶּה אַרְבַּעַתָּם נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים מִדָּע וְהַשְׁכֵּל בְּכָל סֵפֶר וְחִכְמָה וְדָנִיֵּאל הָבִין בְּכָל חֲזוֹן וַחֲלֻמוֹת

התערבות אלוהית בהצלחת דניאל וחבריו – מבחינה פיזית ושכלית

ההצלחה הפיזית (תזונה)	ההצלחה השכלית	
<u>דניאל א, 9</u> וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת דָּנִיֵּאל לְחֹסֶד וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי שַׂר הַסְּרִיסִים	<u>דניאל א, 17</u> וְהַיְלָדִים הָאֵלֶּה אַרְבַּעַתָּם נָתַן לָהֶם הָאֱלֹהִים מִדָּע וְהַשְׁכֵּל בְּכָל סֵפֶר וְחִכְמָה וְדָנִיֵּאל הָבִין בְּכָל חֲזוֹן וַחֲלֻמוֹת	<u>התערבות אלוהית</u>
<u>דניאל א, 15-16</u> וּמִקְצַת יָמִים עָשְׂרָה נִרְאָה מַרְאִיהֶם טוֹב וּבְרִיאִי בָשָׂר מִן כָּל הַיְלָדִים הָאֲכִלִּים אֶת פֶּתַבַּג הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי הַמֶּלֶצַר נִשָּׂא אֶת פֶּתַבְגָּם וַיִּין מִשְׁתֵּיהֶם וַנִּתֵּן לָהֶם זֶרַעֲנִים.	<u>דניאל א, 18-19</u> וּלְמִקְצַת הַיָּמִים אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּלֶךְ לְהַבְיָאָם וַיָּבִיאוּם שָׂר הַסְּרִיסִים לִפְנֵי נְבֻכַדְנֶצַּר. וַיְדַבֵּר אִתָּם הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִמְצָא מִכֵּלָם כְּדָנִיֵּאל חֲנֻנְיָה מִישָׂאֵל וְעִזְרְיָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.	<u>התוצאה</u>